

находится в V части под № 17, 18 в количестве 168 десятин известные под названием Новосильцова и большого Разумовского.

Заключили: о таком донесении Г. Диалакка уведомить здешний Коммерческий Суд, в ответ на отношение оного за № 1807=присовокупив при том, что со сторон сего Комитета на продажу того количества земли, которое принадлежит Графу Разумовскому по законным документам препятствия не имеются. После чего сочтя дело сие оконченным сдать оные в своё время для хранения в архив.

Между тем предложить Градской полиции чтобы она по взыскании с Г. Синицына за употреблённую в Комитете ... вместе гербовую и простую бумагу четырёхста руб. отдала оные в Одес. Уездное Казначейство для подчисления к казённым доходам в каковом взыскании дать знать их Казённой палате.

Восемь дел перенумерованных и скрепленных шесть листов писанных. Войников.

ДАОО. –Ф. 59.–Оп. 3.–Спр. 257.–Арк. 5,6.

Natalya Mykhaylenko

Documents of State Archive of Odesa region on P. O. Rosumovskyi

The grandson of the last Ukrainian hetman Petro Oleksiyovych Rosumovskyi left noticeable sign in the history of Odesa. In the article the unpublished documents are represented and analysed. These documents refer to the history of the creation of the P. Rosumovskyi's estate and its fate after his death.

УДК 94 (477.74):37.035.6:357.1-058.22

Олег Мельник

ДЕКІЛКА ДОКУМЕНТІВ ПРО ДОСЛІДНИКА ІСТОРІЇ ОДЕСИ Д.Г. АТЛАС

Автор розглядає факти біографії відомого історика Одеси Доротеї Генріхівни Атлас та впроваджує до наукового обігу невідомі раніше документи, що стосуються її навчання на історичному та юридичному факультетах Одеських вищих жіночих курсів (1903 – 1912 рр.).

Доротея Генріхівна Атлас – історик, краєзнавець, авторка кількох наукових розвідок та двох відомих праць з історії Одеси, в тому числі першого підручника з історії міста, що був опублікований у 1915–1916 рр. Автори передмови до сучасного перевидання праці Д.Г.Атлас О.Губарь та Є.Голубовський справедливо стверджують: „Абсолютно очевидним є те, що наукових праць Д.Г.Атлас підготовлено в роки її навчання на вищих жіночих курсів.”⁴⁶⁰ Саме під час навчання на Одеських вищих жіночих курсах (далі – ОВЖК) Д.Г.Атлас сформувалася як дослідник, під керівництвом її вчителя професора Івана Андрійовича Лініченка (1857–1926 рр.) – талановитого вченого, учня В.Б. Антоновича. Під його редакцією вийшли два томи праць ОВЖК, де публікувалися „реферати слухачок, що були ними прочитані на практичних заняттях з Російської історії”. “Реферати” ці вражали обсягом та ґрунтовністю, бо

⁴⁶⁰ Голубовський Е., Губарь О. Урок історини // Атлас Д. Старая Одесса ее друзья и недруги. – Одесса, 1992. –С.5.

були, за словами І.А. Лініченко, справжніми науковими дослідженнями.⁴⁶¹ Розвідкам слухачки Д. Атлас, що містилися у зазначених томах, була притаманна не тільки науковість але, й палка любов до рідного краю. Навіть, розглядаючи перебування англійського та французького дипломатів при російському дворі часів Катерини II Доротея Генріхівна звертала особливу увагу на характеристики постатей А.Розумовського, Й.Дерібаса, Г.Потьомкіна, О.Безбородька та ін. осіб, пов'язаних з історією України та її Півдня.⁴⁶² Однак найціннішою напевно була праця “Стара Одеса її друзі та недруги”, у якій молода дослідниця розглянула історію Одеси кінця XVIII – XIX ст. у контексті постійного протистояння волелюбної “столиці Півдня” з консервативними колами російської столиці. У другій частині цього дослідження („Одеса та російський народ”) авторка, спираючись на праці О. Маркевича, І. Рудченка, П. Чубинського, О. Де-Рібаса та ін., показала зв'язок між Одесою та широкими верствами українського сільського населення⁴⁶³. Зазначена праця студентки Д.Г. Атлас була двічі опублікована окремими виданнями перший раз – у 1911 р. другий – у 1992 р.

“Про долю Доротеї Генріхівни відомо небагато,” – відзначають О. Губарь та Є. Голубовський.⁴⁶⁴ Фонди Державного архіву Одеської області містять декілька документів, які стосуються навчання Д. Атлас на ОВЖК. Зокрема, вони свідчать: Доротея Генріхівна ще у 1903 р. вступила на Мовне відділення щойно заснованих Одеських педагогічних курсів, які у 1906 р. були перетворені на Одеські Вищі жіночі курси. Заява Д. Атлас від 1909 р. свідчить, що вона навчалася не тільки на Історико-філологічному, але й на юридичному факультеті курсів (про це не писав жоден з біографів Д.Атлас). Лекційна книжка Д.Атлас свідчить про навчальні предмети та склад викладачів, які читали їй лекції на Юридичному факультеті. Нажаль лекційної книжки Д.Атлас з Історико-філологічного факультету, а також протоколів іспитів з її оцінками знайти не вдалося. Зазначені документи між іншим свідчать про домашні адреси Д.Г.Атлас під час її навчання на ОВЖК (вул. Князівська №2, кв. 20; вул. Херсонська №40, кв. 1). Можливо на якомусь з цих будинків у майбутньому з'явиться меморіальна дошка. Своє навчання на ОВЖК Д.Г.Атлас закінчила у 1912 р. Вона склала державні іспити в комісії Новоросійського (Одеського) університету та отримала диплом першого ступеню⁴⁶⁵.

“Любов до Батьківщини – одне з найцінніших і водночас найміцніших людських почуттів”. Цими словами розпочала Д.Атлас свій підручник з історії Одеси.⁴⁶⁶ Доротея Генріхівна Атлас палко любила свою малу батьківщину. Вона заслуговує на те, щоб сучасні одеські історики краще дослідили її біографію.

⁴⁶¹ Лініченко І.А. [Предисловие] // Труды слушательниц Одесских Высших женских курсов (далее – ТСОВЖК). – Одесса, 1910 – Т.1. –В.1. –С. II; Лініченко І.А. Предисловие // ТСОВЖК. – Одесса, 1911 – Т.1. –В.2. –С. I;

⁴⁶² Атлас Д.Г. Дневник французского дипломата Мари-Даниеля де Корберана // ТСОВЖК. – Т.1. –Вып.1. –С. 65, 73, 81, 86 – 95, 116 – 119; Атлас Д.Г. Джеймс Гаррис, его дипломатическая миссия и письма из России // ТСОВЖК. – Т.1. –Вып.1. –С. 11, 13, 50.

⁴⁶³ Атлас Д.Г. Старая Одесса, ее друзья и недруги // ТСОВЖК – Т.1. –В.2. –С.256 – 270.

⁴⁶⁴ Голубовский Е., Губарь О. Урок истории. –С. 6.

⁴⁶⁵ ДАОО. ф.334, оп.3, Спр.7656, Арк.8

⁴⁶⁶ Атлас Д. Учебная книжка «Одесса». Руководство для учащихся в низших и средних учебных заведениях. –Одесса, 1915 – 1916. –С. VII.

Документ 1. Прохання Д.Атлас про зарахування її на Одеські Вищі жіночі курси. 12 серпня 1903 р.

Его Высокородно господину Директору Педагогических курсов
Домашней наставницы Доротеи Атлас

ПРОШЕНИЕ

Прилагая при сем метрическое свидетельство за №1220 и свидетельство об окончании 8 классов гимназии за №100019, честь имею покорнейше просить о зачислении меня на курсы (словесное отделение) и имею прибавить, что с 1892 года и по настоящее время, т.е. в течении одиннадцати лет, находилась непрерывно на службе в школах Одесского Учебного Округа.

Домашняя наставница Доротея Атлас.

Одесса, августа 12, 1903 г. Жительство имею по Княжеской ул., д. №2, кв. 20

Свидетельство Об окончании гимназии за №10019 получила 25 сентября 1901 года

Подпись Д.Атлас.

ДАОО. – Ф. 334. – Оп. 3. – Спр. 7684. – Арк. 53.

Документ 2. Прохання Д.Атлас про зарахування її на II курс Юридичного факультету Одеських Вищих жіночих курсів. 9 вересня 1909 р.

Его Превосходительству

Господину директору Одесских Высших Курсов.

Окончившей курс историко-филолог. отд.

Доротеи Атлас

ПРОШЕНИЕ

Честь имею просить Ваше Превосходительство о зачислении моем в число слушательниц II курса юридического факультета. При сем имею честь присовокупить, что мною сданы экзамены по политической экономии, государственному праву, латинскому языку, русскому праву (часть курса).

Доротея Атлас

Одесса,

Сентября 9, 1909 г.

Жительство имею

по Херсонской ул., в дом. № 40, кв.1.

ДАОО. – Ф. 334. – Оп. 3. – Спр. 7684. – Арк. 6.

*Документ 3. Лекційна книжка студентки юридичного факультету
Одеських Вищих жіночих курсів Д.Атлас. 1909 – 1911 рр.*

ЛЕКЦИОННАЯ КНИЖКА СЛУШАТЕЛЬНИЦЫ ОДЕССКИХ ВЫСШИХ
ЖЕНСКИХ КУРСОВ

факультет юридический* Атлас Доротея Генриховна
год поступления 1909

осенний семестр 1909* 10

А.Я Шпаков Русское право 10 часов
А.И.Загоровский История римского права 6 часов
Э.Я.Немировский уголовное право 4 часов
В.Н.Твердохлебов История финансового права 4 часов
Э.Я.Немировский Энциклопедия права 4 часов

весенний 1909*10

А.Я Шпаков Русское право 10 часов
А.И.Загоровский История римского права 6 часов
Э.Я.Немировский Уголовное право 4 часов
В.Н.Твердохлебов Энциклопедия права 4 часов

осенний семестр 1910*11

А.И.Загоровский Гражданское право 6 часов
В.Н.Твердохлебов Статистика 3 часов
А.Я.Шпаков Гос. право 5 часов
Э.Я.Немировский Уголовное право 2 часов
Г.И.Тиктин Практ. занятия по политической экономии и статистике 1 час

весенний семестр 1910*11

А.И. Загоровский Гражданское право 6 часов
В.А. Твердохлебов Статистика 3 часов
А.Я. Шпаков Гос. право 5 часов
Э.Я. Немировский Уголовное право 2 часов
Г.И. Тиктин Практ. з. по политэкономии и статистики 1 час

осенний семестр 1911*12

А.Я.Загоровский Торговое право 2 часов

А.Я.Шпаков Международное право 3 часов

А.Я. Загоровский Гражданское судопроизводство 2 часов

А.М.Клигин Церковное право 3 часов

Э.Я.Немировский Уголовное судопроизводство 4 часов

А.П.Михайлов Полицейское право 2 часов

ДАОО. –Ф.334. –Он.4. –Спр. 69. –Арк. 1 – 10.

Oleg Melnyk

Some documents on the researcher of a history of Odesa D.G.Atlas

The author considers the facts of the biography of the well known historian of Odesa Doroteja Atlas and puts into a scientific use the documents not known earlier concerning her training at historical and legal faculties of the Odesa supreme female courses (1903 – 1912).

Наукова Бібліотека ОНУ імені І.І.Мелникова